

Η Αλχημία από τους ύστερους βυζαντινούς έως τους νεότερους χρόνους

Στο τελευταίο μέρος του αφιερώματος στην Αλχημία, βλέπουμε ότι η εξέλιξη της Ιεράς αυτής Τέχνης, η οποία δεν διακόπτεται παρά τις αντίξοες συνθήκες της περιόδου –οφειλόμενες σε πολέμους, κατακτήσεις και μισαλλοδοξίες–, απέδωσε σημαντικές «νέες εφευρέσεις», όπως για παράδειγμα το βυζαντινό Γρηγοριανόν Πυρ. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι η πνευματική υποδομή εξακολουθούσε να υφίσταται, κινούμενη στον ίδιο άξονα που είχαν εδραιώσει οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι.

Από τον 10ο αιώνα μέχρι το 1204, παρατηρείται η αναζωογόνηση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, κυρίως με τη χρήση της αρχαίζουσας, την οποία είχε επιβάλει ο Ιουστινιανός με τα νομικά του κείμενα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αποδεχόταν και τους Έλληνες φιλοσόφους, σε μια εποχή όπου η λέξη «Έλλην» σήμαινε ειδωλολάτρης και, κατ' επέκταση, μιαρός. Το αρχαίο ελληνικό πνεύμα, ανήσυχο και ερευνητικό, χαρακτήριζε ακόμα

ορισμένους διανοητές του βυζαντινού κόσμου. Παρατηρείται μια αδιάσπαστη αλυσίδα δασκάλων-μαθητών, οι οποίοι συνεχίζουν την έρευνα συνδυάζοντας συχνά το αρχαιοελληνικό πνεύμα με τη χριστιανική θεωρία. Οι διώξεις, όμως, μεταφέρουν το κέντρο της πνευματικής ζωής στην Αραβία. Τα σπουδαία ελληνικά έργα της αρχαιότητας μεταφράζονται στα αραβικά, Άραβες ιατροί ακολουθούν την ίδια ερευνητική οδό, η οποία θα περάσει και στους Μουσουλμάνους.

Εν τω μεταξύ, η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους το 1204 σημαδεύει τη βυζαντινή πνευματική παραγωγή με τη σφραγίδα τους. Ωστόσο, οι αλχημιστές, πνεύματα ανήσυχα, ασχολούνται πάντα με την έρευνα και εφευρίσκουν μια συγκεκριμένη σειρά από σκεύη, για να βοηθήσουν στην επιτέλεση των διεργασιών του Μικρού και του Μεγάλου Έργου, το οποίο οδηγεί στην παραγωγή του ελιξήριου της μακροβιό-

1. Οι αρχαίες ελληνικές ρίζες της Αλχημίας ήταν πάντοτε σεβαστές: Ο Σωκράτης και δύο μαθητές του. Μικρογραφία από αραβικό χειρόγραφο, 13ος αι., Κωνσταντινούπολη, Μουσείο Τοπκαπί.

τητας. Στη συνέχεια, η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους και η εξάπλωσή τους μεταθέτει τον πυρήνα του πνευματικού κόσμου στη Δύση. Οι Έλληνες ερευνητές γίνονται δάσκαλοι των Λατίνων και η Αναγέννηση διαποτίζεται από τις αναζητήσεις τους. Πολλοί από αυτούς τους ερευνητές ήταν αλχημιστές, για παράδειγμα ο Κωνσταντίνος Λάσκαρις, λόγιος και διδάσκαλος των ελληνικών, μαθηματικός και αστρονόμος, ο Κύριλλος Λούκαρις, βαθύς γνώστης της ελληνικής και της αρχαιοελληνικής σκέψης, ο οποίος οραματιζόταν ένα ελεύθερο ελληνικό κράτος, ο Λέων Αλλάτιος, ο πολυγραφότερος και πολυμαθέστερος Έλληνας σοφός του 16ου αιώνα, ο Ευγένιος Βούλγαρης, πολυμαθέστατος, πολυσχιδής και πολυγραφότατος Έλληνας διανοούμενος της διασποράς τον 18ο αιώνα, μύστης του Θαυμασίου Έργου, και, τέλος, ο Κωνσταντίνος Κούμας, πρωτοπόρος στη διδασκαλία των φυσικών επιστημών στην Ελλάδα, ένας από τους τελευταίους των μυστών του Μεγάλου Έργου, οι γνώσεις του οποίου υπερέβαιναν κατά πολύ την εποχή του.

Με την πάροδο του χρόνου, ο άνθρωπος γίνεται όλο και πιο υλιστής, η έρευνα χάνει από την πνευματικότητά της και η Αλχημία (Αρχή Μία) γίνεται απλώς Χημεία. Η ορθολογιστική, όμως, αντιμετώπιση του Κόσμου δεν εξαλείφει τη μεταφυσική τάση του ανθρώπινου πνεύματος. Η μεταστοιχείωση, γεγονός αναντίρρητο στη φύση, η οποία εκφράστηκε από τους αρχαίους, με τη θυσία του βασιλιά της Αθήνας Κόδρου για να σώσει την πόλη του, δείχνει πως «μπορεί ο Έλληνας αλχημιστής, εάν το επιδιώξει, να χειροτονηθεί ιερέας της ορθοδόξου εκκλησίας της Ελλάδος και τότε σίγουρα θα εκπληρώσει το όραμά του, τουλάχιστον κάθε Κυριακή πρωί, όπως μας υποδεικνύει η Σταύρωση του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού και όπως την επικυρώνει ο Συναξαριστής» (βλ. εδώ, σ. 77).

Ολοκληρώνοντας το αφιέρωμά μας στην Αλχημία, θεωρούμε απαραίτητο να δώσουμε ένα σύντομο βιογραφικό του Νικολάου Β. Λίτσα, συγγραφέα και επιμελητή του αφιερώματος, εφόσον οι υπόλοιποι συγγραφείς επιμένουν στην ανωνυμία τους, σεβόμενοι τα λόγια του Αλβέρτου του Μεγάλου (βλ. εδώ, σ. 47).

Ο Νικόλαος Β. Λίτσας γεννήθηκε στην Πάτρα το 1949. Σπούδασε Αρχιτέκτων Μηχανικός στο ΕΜΠ. Στο διάστημα από το 1967 έως το 1984 εργάστηκε και ερεύνησε στη Β. Αφρική, την Κύπρο και τις Αραβικές Χώρες. Από το 1985, ζει μόνιμα στη Ελλάδα. Οι έρευνές του στην Ελλάδα και το εξωτερικό του άνοιξαν ορίζοντες ώστε να εντυφλήσει στην ελληνική παράδοση και στην Εσωτερική Φιλοσοφία. Έχει γράψει τα παρακάτω βιβλία: *Η Ιερή Γεωγραφία της Ελλάδος* (2000), *Η Ιερή Προϊστορία της Ελλάδος* (2002), *Μυστικές διαδρομές στην άγνωστη Ελλάδα και η Αναζήτηση του Πραγματικού Ομήρου* (2004) και *Η Ιερή Γραφή των Ελλήνων* (2005).

2. Η Ορθόδοξη Χριστιανική θρησκεία ενσωμάτωσε το αρχαίο ελληνικό πνεύμα: Ο Μυστικός Δείπνος, 1483, Μετέωρα.